

Vargyas Lajos nyolcvanéves

Minden korban élnek olyan tudósok, művészek, akik munkásságukon túl személyükben is megtestesítik a tudóst, a művészt.

Vargyas Lajos is többszörös fogalomná lett. Egy név volt, egy alig megszerezhető könyv címe előtt. A magyar vers ritmusa egy fiatal tudós, amúgy etnográfus, népköltészeti-, népzenekutató verstan tanulója. Olyan könyv, amit az agg Horváth János válasza méltatott, amivel vitába szállt. A verstan tudománya azóta sem szűnt meg vitakozni rajta, és jelentőségét mindenképp jelzi, hogy akár igaz van a magyar vers szabályait illető elméletének, akár nem, a honi költészet gyakorlatára termékenyítőleg hatott. Mert lehet azon veszekedni, hogy a régi magyar költészet úgynevezett tagoló verset használt-e, ahogy azt Vargyas Lajos állítja, arról azonban már nem, hogy épp az ő

tanulmánya nyomán magyar költők – Kormos István, Nagy László – valóban elkezdtek tagoló versritmusban írni.

Aztán megint egy név, a Csánádi Imrével közösen jegyzett népballada-gyűjtemény, a *Röpülj páva, ropülj fölött*. De ez a nagy hírű könyv szinte csak nyitány volt, a későbbi, fő műnek számító hatalmas összefoglalásoké a magyar népballadáról és a magyar népdalról. És ismét, ahogy verstanügyben Horváth János lett vitapartner, népzene-kutatásban Vargyas ott áll Kodály Zoltán mellett. A népballadáról nemigen jelenik meg bárhol a világon komoly tanulmány, amely ne hivatkoznék Vargyas kutatásaira.

A tudósban bizonyos közvélekedés szereti a megállapodottság, az állandóság szimbólumát látni, összetévesztve azt a megbízhatósággal, állhatatossággal. A tudós lényege szerint soha

nem állapodhat meg; eleme a kutatás, a kérdés, a működő eleme. Nemrég egy diákoknak készülő balladaskönyv szerkesztése során láthattam, hogyan dolgozik az az ember, aki nem egy és nem két efféle kötetet adott ki a kezéből, és most újból mozgósította tudását, hogy ismét átgondolja, a feladathoz igazítva, eddigi eredményeit. Nem lehetetlen, hogy a kíváncsi szellem még örömet is lelne benne: a tudósi életmű hogyan fordítható át az ifjúság nyelvére, kedves témája miféle szemelvényekben tárható legarányosabban az új és új nemzedékek elé.

Bizonyos, hogy ez az örök kíváncsi, szenvedélyesen igényes szellem tartja olyan jól karban, ott fenn, nyolcvan év magasán Vargyas Lajos professzort. Isten éltesse soká! És ossza meg velünk továbbra is, amit onnan lát.

Ferencz Győző

Csupa ellenségem köszönt

„Emlékek életemből” alcimrel jelent meg a Szépirodalmiánál Vargyas Lajos memoárja. Keserűes irás, benne több keserrel, mint mézzel. Perben, haragban szakmájának, a néprajz- és népzene-kutatásnak szinte valamennyi vele egykorú vagy nála ifjabb képviselőjével. „Csupa ellenségem köszönt” – szaladt ki a száján, amikor vagy tíz éve ülészakot rendeztünk e nemzetközi formátumú tudós elme tisztelőtérre.

Az állócsillag Kodály Zoltán, kinek a tudományegyetemen tartott népzenei szemináriumát magányosan ülte végig Vargyas, a szépreményű bölcsész-hallgató a harmincas évek elején, az Akadémiára zeneszerző-növendéknek nem vette fel. Robotosnak meg 1949-ben ő nem szegődött példaképéhez, midőn meghívást kapott az MTA Népzene-kutató Csoportjába. De Kodálynak köszönhető huszonévesen ösztöndíjat az első népzenei falumonográfia elkészítésére, kiadására. Kutatói előélete minimális, amikor közreadja *Aj falu zenei élete* című úttörő munkáját (1941).

Vargyas Lajos óbudai sváb család balfelé, a Márciusi Frontba tartó fia, 1944-ben

antifasiszta ellenálló, üldözöttestek menekítő, 1945 után parasztpárti, amíg ez lehetséges volt, s a diktatúrának ellenállt utóbb is. 1987-ben írt, végső formába 1992-ben öntött emlékezéseiben sem tagadja meg tiszteletteljes elismerését a földalatti munkásmozgalom kiskatonái iránt, elválasztva az életüket kockáztatókat a pöffeszkedő pártfőnököktől. A paraszti élet, a népzene kutatója a nemzet legfontosabb részének itéli a munkásságot. Széllirányba nem fordult, divatnak soha nem hódolt, ma sem teszi.

Edesapja korai halálával Vargyas tizenkét éves korától családfenntartó, házitanító minőségben. Szinte végigkísérte életét a szegénység-nyomorúság. Ha volt is jobb élete olykor, állásaiból mindegyre kipenderült. Tüskésen kemény jelleme többnyire nem volt jó ajánlólevél, kivált, hogy szokimondó bátorsággal párosult. 1945-ben a zenészek igazoló bizottságának egyetlen, muzsikusi diplomával nem rendelkező outsider tagjaként állt ellen – Kodállal a háta mögött – Zathuerczky Ede, a Zeneakadémia kiváló hegedűművész-igazgatója fasisz-

tává nyilvánításának, midőn némelyek alantas személyi érdekeket emeltek demokratikus pártpolitika magasára. A Válasz zenei kolumnistájaként 1948 áprilisában merészen vitatkozott Zsdanov hírhedt „zeneesztétikai” téziseivel, siettelve ezzel a lap betiltását. Egy szlovákiai magyar népdalgűjtemény kiadásáért harcolva, a folklór címén a határon túli magyarság érdekeit képviselte az 50-es években, amikor ez tabutéma volt.

Vitáikról, küzdelmeiről többet árul el Vargyas Lajos, a memoáriról, mint munkásságáról. Pedig – hogy mást ne említsék – *A magyar népballada és Európa* című monumentuma (1976) a balladakutatás nemzetközi alapműve, mely jó ezer szakmunka (legalább 25 idegen nyelv!) értékelése alapján jut felfedezészámba menő eredményekhez. Bartók, Kodály után harmadikként Vargyas foglalta össze népzenei sajátosságait (*A magyarság népzeneje*, 1979). Kodály művéhez szerkesztett népzenei példatárából pedig tizezrével tanultak 1952 óta a muzsikusunövendékek.

Breuer János